
Hrozny hněvu

Joadovic rodina se pomalu sunula na západ, vzhůru do hor Nového Mexika, okolo štítů a pyramid vysočiny. Vyšplhali se až do náhorní země Arizony a průrvou hleděli dolů na Malovanou poušť. Zastavila je pohraniční stráž.

„Kam jedete?“

„Do Kalifornie,“ odpověděl Tom.

„Jak dlouho chcete zůstat v Arizoně?“

„Jen co bychom projeli.“

„Vezete nějaké rostliny?“

„Rostliny žádný.“

„Měl bych vám všechno prohlídnout.“

„Říkám vám, rostliny nevezeme žádný.“

Stráž jim na ochranné sklo přilepila lísteček.

„Tak dobrá. Můžete jet, ale koukejte si pospíšit.“

„Jistě. Sami chceme.“

A plazili se vzhůru do svahů porostlých nízkými pokroucenými stromy. Holbrook, Joseph City, Winslow. A pak zase začly vysoké stromy a z vozů jen prskala pára, jak se plahočily do kopců. A přišel Flagstaff a ten byl nejvyšší. Z Flagstaffu dolů přes velké pláně a silnice před nimi mizí v dálce. Voda začíná být vzácná, musí se kupovat, po pěti centech, po deseti i patnácti za galon. Slunce vysušilo kamenitý kraj a před nimi vystupují rozeklané rozpukané štíty, západní stěna Arizony. A teď prchají před sluncem a před suchem. Jedou celý večer, do hor dojedou uprostřed noci. Po rozeklaných ochozech se v horách plazí nocí a matné světlo jejich reflektorů se míhá po kamenném hrazení

silnice. Vrcholek přešli ve tmě a pak sjížděli pomalu dolů přes zvětralou kamennou tříšť Oatmanu: a když se rozednilo, spatřili pod sebou řeku Colorado. Dojeli do Topocku, zastavili před mostem a stráž jim smyla z ochranného skla nálepkou. Pak přes most a do divočiny rozeklaných skal. A přestože byli k smrti unaveni a ranní žár stoupal, zastavili.

Táta Joad zahlasil: „Tak jsem tady – jsme v Kalifornii!“ Tupě zírali na rozervanou skálu blyštící se ve slunci a přes řeku na úžasně horské bašty Arizony.

„Máme před sebou ještě poušť,“ pravil Tom. „Musíme sehnat vodu a vodpočinout si.“

Silnice vede souběžně s řekou a bylo už hodně pozdě dopoledne, když rozžhavené motory dorazily k Needles, kde teče řeka prudce mezi rákosím.

Joadovi a Wilsonovi zajeli k řece, seděli v autech a hleděli na tu nádherou tekoucí vodu a pozorovali, jak se zelené rákosí kolébá v proudu. U řeky se rozkládal malý tábor, asi jedenáct stanů u vody na bujném trávníku bujné louky. A Tom se vyklonil z okénka vozu. „Nevadilo by vám, kdybychom se tu na chvíli taky utábořili?“

Statná žena, která drhla v kbelíku šaty, k němu zvedla oči. „Nám to tady nepatří. Jestli chcete, klidně se zastavte. Za chvíli si vás sem přijde vomrknout policajt.“ A pustila se v slunečním žáru opět do drhnutí.

Obě auta zajela na prázdné místo na trávníku. Sundali z vozu stany, Wilsonovic je postavili na tyčce a Joadovic přehodili plachtu přes šňůru.

Winfield a Ruthie pomalu odcházeli mezi vrbovím k rákosí. Ruthie řekla s tichým vzrušením: „Kalifornie. Tohle je Kalifornie a my už jsme tam!“

Winfield zlomil stéblo skřípiny, zdrhl z něho listí, vložil bílý stvol do úst a žvýkal. Vstoupili do vody a zůstali tam tiše stát a voda jim proudila kolem lýtek.

„Máme před sebou ještě poušť,“ poznamenala Ruthie.

„Jak vypadá taková poušť?“

„Já nevím. Jednou jsem viděla poušť v bijáku. Všude samý kosti.“

„Lidský?“

„Některý jo, ale většinou kravský.“

„A my ty kosti taky uvidíme?“

„Možná. Já nevím. Pojedeme přes ni v noci. Aspoň Tom říkal. Tom taky povídal, že bychom byli na dranc spálený, kdybychom jeli ve dne.“

„To příjemně chladí,“ pravil Winfield a zaryl se palci do písku na dně.

Slyšeli, že na ně volá máma. „Ruthie! Winfielde! Pojdte zpátky.“ Otočili se a pomalu se vraceli rákosím a vrbovím.

V ostatních stanech bylo ticho. Když vozy přijely, objevilo se mezi chlopněmi stanů několik hlav, ale pak se stáhly. Stany obou rodin už byly postaveny a muži se shromáždili v hloučku.

Tom řekl: „Já se teďka vykoupu. To udělám – než půjdu spát. Jak je s babičkou, co jsme ji uložili do stanu?“

„Nevím,“ odpověděl táta Joad. „Nemohli jsme ji vzbudit.“ Naklonil hlavu ke stanu. Zpod plachty se ozývalo kvilivé blábolení. Máma rychle vešla dovnitř.

„Už se probudila,“ řekl Noe. „Celou noc zřejmě na voze proskuhrala. Má to v hlavě úplně popletený.“

Tom řekl: „Dyt' je kruci strašně utahaná. Jestli si co nejdřív pořádně neodpočine, dlouho nevydrží. Je hrozně unavená. Půjdete někdo se mnou? Já se umeju a pak zalehnu do chládku a vyspím se – celej den budu spát.“ Odcházel a ostatní muži za ním. Svlékli si ve vrbičkách šaty, vešli do vody a posadili se. A tak zůstali sedět dlouho a drželi se v proudu patami zabořenými do písku a nad hladinu jim vyčuhovaly jenom hlavy.

„Ježíšikriste, tohle jsem potřeboval,“ liboval si Al. Nabral si ze dna hrst písku a vydrbal se s ním. Leželi ve vodě a hleděli na ostré štíty, kterým se říká Needles, jehly, a na bílé skalnaté hory Arizony.

„Těma jsme přijeli,“ řekl táta Joad v úžasu.

Strýček John ponořil hlavu pod vodu. „Takže jsme tady. Todle je Kalifornie, ale že by to tady vypadalo bůhvíjak náramně, to nemůžu říct.“

„Máme před sebou ještě poušť,“ připomněl Tom. „A prej je to pěkná mrcha.“

Noe se zeptal: „Zkusíme ji přeject ještě dneska v noci?“

„Co myslíš, tati?“ zeptal se Tom.

„Já ti nevím. Trošku vodpočinku by nám udělalo dobře, zvlášť babičce. Ale na druhou stranu zas bych rád měl tu poušť za sebou a chtěl začít někde v nějaký práci. Zbejvá nám čtyřycet dolarů. Až budem všichni pracovat, budu mít lepší pocit, zvlášť když přece jenom pokapou penízky.“

Všichni se posadili do vody a cítili spodní tah proudu. Kazatel nechal ruce volně unášet na hladině. Těla měli až ke krku a k zápěstí bílá, na hřbetech rukou a v obličejích a do věcka pod krkem byli do temna opálení. Třeli se pískem.

A Noe řekl lenivě: „Já bych nejradši zůstal rovnou tady. Ležel bych tu navěky. Nikdy bych neměl hlad a nikdy by mi nebylo smutno. Celej život takle ležet ve vodě, jako svině v bahně.“

Tom, který hleděl po proudu na rozeklané štíty hor nad řekou a na jehly, poznamenal: „Takle kruté hory jsem eště v životě neviděl. Todle je přímo vražednej kraj. Vypadá, jako by to byla kostra země. Rád bych věděl, jestli se vůbec někdy dostaneme do místa, kde lidi můžou žít klidně a nemusejí se rvát se samejma šutrama a skálama. Viděl jsem na vobrázkách krásnou zelenou zem s malejma bílejma domečkama, jak to říká naše máma. Máma je takovým bílým domečkem úplně jatá. Tak si začínám myslet, že žádnej takovej kraj neexistuje. Ale vobrázky jsem viděl.“

Táta řekl: „Počkej, až dojedem do Kalifornie. To uvidíš krásnou zem.“

„Ježíšikriste, tati! Todleto už je Kalifornie.“

Vrbičkami přicházeli dva muži v džínách a propocených modrých košilích a hleděli na naháče. Volali na ně: „Jak se tu plave?“

„Nevím,“ odpověděl Tom. „My jsme to nezkoušeli. Ale moc fajn se v tý vodě sedí.“

„Nevadí vám, když si tam taky vlezem a posadíme se?“

„To není naše řeka. Ale kousek vám pučíme.“

Chlapi shodili kalhoty, svlékli košile a vkročili do vody. Nohy měli pokryty prachem až ke kolenům, bílé a změkklé potem. Lenivě se usadili ve vodě a omývali si boky. Sežehlí sluncem, otec a syn. Rozkošnický ve vodě frkali a hekali.

Táta se zdvořile zeptal: „Jedete na západ?“

„Ne-e. Jedeme zpátky domů. Tam jsme se nemohli uživit.“

„A kde jste doma?“ zeptal se Tom.

„Panhandle, kousek vod Pampy.“

Táta se zeptal: „A tam se užívíte?“

„Ne-e. Ale aspoň chcípnem hlady s lidma, kerý známe. Nebudem kolem sebe mít haldu lidí, kerý vás nenávidějí, že musejí hladovět s váma.“

Táta řekl: „Víte, vy už jste druhej člověk, co takle mluví. Proč vás nenávidějí?“

„Nevím,“ odpověděl muž. Nabral do dlaní vodu a s frkáním a prskáním si třel obličej. Z vlasů mu stékala po krku v čůrcích voda špinavá od prachu.

„Vo tom bych si rád poslech víc,“ ozval se znovu táta.

„Já taky,“ přidal se Tom. „Proč vás ty lidi na západě nenávidějí?“

Muž se podíval pronikavým pohledem na Toma: „A vy jedete na západ?“

„Právě jsme na cestě.“

„V Kalifornii jste ještě nikdy nebyli?“

„Ne, nebyli.“

„Hm, tak to na mě nedejte. Běžte se přesvědčit sami.“

„No jo,“ namítl Tom, „ale člověk by rád věděl, do čeho jde.“

„Tak když to chcete po pravdě vědět, víte, já jsem člověk, kterej se na leccos přeptá a vo ledačems přemejšlí. Je to hezká země. Ale je už dávno rozkradená. Přejedete poušť a dostanete se do kraje kolem Bakersfieldu. Takovej krásnej kraj se hned tak nenajde, všude sady a vinice, já nic hezcího v životě neviděl. A jedete a kolem vás samá pěkná země, rovinatá, vody na třicet stop hluboko, a ta půda leží ladem. Jenže z tý země nemůžete dostat ani kousek. Patří Pozemkový a dobytkařský společnosti. A když ty nechtejší, aby se vobdělávala, tak se nevobdělává. Jen to zkuste a vosejte si ňákej plácek kukuřicí, pomašírujete do vězení!“

„Dobrá půda, říkáte? A voni ji nevobdělávají?“

„Jo, přesně tak. Dobrá půda a nevobdělávají. To člověka přece naštve, jenže todle všecko ještě nic není. Lidí mají ve vočích takovej divnej pohled. Kouknou na vás a z vobličeje jim čtete: ‚Tebe tady moc rád vidím, ty hajzle.‘ Všude plno šerifů a jejich pomocníků a ty vás budou honit jako nadmutou kozu. Utáboříte se u silnice, a už vás poženou. Budete to vidět lidem na vočích, jak vás nenávidějí. A – já vám něco povím. Voni člověka nenávidějí proto, že se bojejí. Voni vědí, že hladovej člověk musí sehnat nějaký jídlo, kdyby ho měl ukrást. Vědí, že nechat půdu ouhorem je hřích a že si ji někdo jednou veme. Je to prostě peklo! Vám ještě nikdo nenadával Vokláči, co?“

Tom se zeptal: „Vokláč? Co to je?“

„Hm, Vokláč, to znamená, že jste jako z Oklahomy. Teď to ale hlavně znamená, že jste špinavej ludrák. Vokláč znamená, že jste chátra. Samo vo sobě to neznamená nic moc, ale jde vo to, jak voni to řeknou. Jenže co bych vám povídal. Stejně tam musíte doject. Už je tam prej na tři sta tisíc našich lidí – a žijou jako prasata, protože v Kalifornii všecko už někomu patří. Nezbylo nic. A ty lidi, kterejm to patří, na tom budou lpět, kdyby měli pozabíjet všecky lidi na světě. Mají strach, a proto tak šílejí. Musíte to vidět na vlastní voči. Musíte to slyšet. Nejkrásnější země na světě, ale ty lidi tam se k vám pěkně nechovají. Tak se bojejí a tak mají nahnáno, že se dokonce nechovají pěkně ani sami k sobě.“

Tom se zahleděl do vody a zaryl paty do písku. „A dejme tomu, že by člověk dostal práci a šetřil, to by si nemoh koupit kousek půdy?“

Starší muž se zasmál a podíval se po chlapci a mlčenlivý hoch se téměř vítězoslavně rozesmál. A muž řekl: „Stálou práci nedostanete. Denně se budete dřít, abyste se mohl navobědvat. A budete dělat u lidí, který na vás budou koukat skrz prsty. Budete česat bavlnu a budete přesvědčenej, že váhy nejsou poctivý. Někerý jsou, někerý ne. Ale vy si budete myslet, že všechny váhy jsou zmrvený, a porád nebudete vědět kerý, jenže proti tomu tak jako tak nic nenaděláte.“

Táta se pomalu zeptal: „A – to tam vůbec není hezky?“

„Ale jo, na podívání je tam moc pěkně, jenže z toho všeho vy nic mít nebudete. Jsou tam pomerančový háje, jenže u nich stojí chlápek s puškou, a kdybyste se jednoho pomeranče dotk, má právo vás zabít. Nedaleko pobřeží žije jeden chlap, novinářskej magnát, a tomu patří milión akrů – –“

Casy náhle zvedl oči: „Milión akrů? Co proboha může dělat s miliónem akrů?“

„Nevím. Prostě je má. Pěstuje trošku dobytek. Všude má nastražený stráže, aby mu na pozemky nikdo nemoh. Jezdí v neprůstřelným autě. Viděl jsem ho na vobrázkách. Tlustej, rozměklej chlap s malejma zlejma vočima a s hubou jako prdel. Má strach, že zemře. Patří mu milión akrů, a má strach, že zemře.“

Casy se znovu zeptal: „Co kruci může dělat s miliónem akrů? Na co vůbec chce těch milión akrů?“

Muž vyndal bělející svařštělé ruce z vody a roztáhl je, nasupil spodní ret a naklonil hlavu k jednomu rameni. „Nevím,“ odpověděl. „Asi je blázen. Musí bejt blázen. Viděl jsem ho na fotografiích. Vypadá jako blázen. Jako bláznivej zlej člověk.“

„Říkáte, že má strach před smrtí?“ zeptal se Casy.

„Aspoň se to povídá.“

„Má strach, že ho pámbů dopadne.“

„Nevím. Prostě má strach.“

„A vo co mu de?“ zeptal se táta. „Dyť si vůbec nic neužije.“

„Náš děda strach neměl,“ poznamenal Tom. „Když měl největší legraci, dycky mu nejvíc hrozilo, že se zabije. Jednou v noci dědeček s kámošem narazili na bandu Navachů. To bylo tóčo, pánové, ty si užili, ale musím říct, bejt v jejich kůži, to byste si sakra rozmysleli.“

Casy poznamenal: „Zdá se, že už to tak chodí. Když se člověk baví a užije si, je mu všechno fuk; ale když je zlej a vosamocenej, starej a zklamanej – jo, pak má strach před smrtí!“

Táta se zeptal: „A z čeho je zklamanej, když má milión akrů?“

Kazatel se usmál a zatvářil se rozpačitě. Plácl rukou do vody po plovoucí vážce: „Jestli potřebuje milión akrů, aby měl pocit, že je bohatěj, pak si myslím je to proto, že je uvnitř strašně chudej, a je možná zklamanej, protože nemůže udělat nic, aby byl vopravdu bohatěj – bohatěj jako třeba paní Wilsonová, když vzala dědečka do stanu, jak umíral. Nechci tady kázat, ale v životě jsem neviděl nikoho, kdo se štvál za věcma a hamounil jako vzteklej pes, a nebyl potom zklamanej.“ Pousmál se: „Vono to stejně ale vypadá jako kázání, že?“

Slunce krutě připalovalo. Táta řekl: „Radši se pořádně potopíme do vody. Nebo nás to upeče.“ A zaklonil se a nechal si vodu proudit kolem krku. „A když tam člověk chce vopravdu dřít, udrží se?“ zeptal se táta.

Muž se napřímil a otočil se k němu. „Podívejte se. Já nevím všechno. Můžete tam dorazit a náhodou padnout na stálý zaměstnání, a já bych vám pak připadal jako lhář. Ale taky nemusíte dostat vůbec žádnou práci, a to byste zas řek, že jsem vás nevaroval. Můžu vám říct jedno: lidi tam jsou na tom většinou moc mizerně.“ A znovu se položil do vody. „Jenže člověk nemůže vědět všechno,“ uzavřel.

Táta Joad otočil hlavu a podíval se po strýčkovi Johnovi: „Tys toho nikdá moc nenapovídal. Ať mě klepne, esli tys vodevřel za celou tu dobu, co jsme vyjeli, tu svou klapačku dvakrát. Co si o tom myslíš?“

Strýček John se zakabonil. „Já si vo tom nemyslím nic. Jedeme tam, ne? Tydle všicky lidi nás už nemůžou zadržet. Až tam dojedem, budem tam. Když dostanem práci, budem pracovat, a když práci nedostanem, budem dřepět na zadku. Todle je jenom mlácení prázdný slámy.“

Tom se položil na záda, nabral si do úst vodu, vyprskl ji do vzduchu a rozesmál se. „Strejda John toho vopravdu moc nenamluví, ale když promluví, má to hlavu a patu. Panebože, to má. Dává to smysl. Vyrazíme dneska večer, tati?“

„Mohli bychom. Ať už to máme za sebou.“

„Jo, tak já si jdu támle zdřímnout do křoví.“ Tom se zvedl a kráčel k písčitému břehu. Oblékl si šaty na mokré tělo a při dotyku horké látky se až ošil. Ostatní se sebrali za ním.

Muž s chlapcem hleděli z vody za Joadovými, kteří mizeli mezi křovinami. A chlapec poznamenal: „Rád bych je viděl za půl roku. Ježíšikriste!“

Muž si ukazovákem protřel oční koutky. „Snad jsem to ani neměl dělat,“ prohlásil. „Člověk chce dycky dělat moc moudrýho a chce lidem říkat věci, tak jak jsou.“

„Panebože, tati! Dyť si vo to říkali.“

„Jo, vím. Ale jak to ten chlap povídal, voni tam musejí jet tak jako tak. Co jsem řek, na tom všem už nic nezmění, jenom že se budou cejtít mizerně dřív, než to bude nutný.“